

แนวการสัมภาษณ์

1. แนวการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) ชื่อ อายุ ที่อยู่ อาชีพ รายได้ การศึกษา
- 2) ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมหรือบทบาทในชุมชน

1.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ (สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา หรือผู้สูงอายุที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน)

ถามข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของคนในชุมชน เช่น

- ชุมชนนี้มีประวัติความเป็นมาอย่างไร ?
- พื้นเพของคนที่นี่มาจากไหน ?
- คนที่นี่ทำอาชีพอะไรกันบ้าง ?
- วิถีชีวิตของแต่ละอาชีพเป็นอย่างไร ?
- วัฒนธรรมของไทยพุทธ / มุสลิมเป็นอย่างไร ? มีอะไรที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันบ้าง ? (เช่น วัฒนธรรมเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของร่างกาย การกินการเลี้ยงดูเด็ก)

1.3 ค่านิยม ความเชื่อต่างๆไปเกี่ยวกับเด็ก และการเลี้ยงดูเด็กของคนในชุมชน

(สัมภาษณ์ ผู้เลี้ยงดูเด็กคนอื่นๆในชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง) เช่น ถามว่า

- คนในชุมชนมีค่านิยมหรือความเชื่อเกี่ยวกับเด็กและการเลี้ยงดูเด็กอย่างไรบ้าง ?
- ค่านิยมหรือความเชื่อเหล่านั้นส่งผลต่อสุขภาพหรือสุขภาพช่องปากเด็กอย่างไร ?
- ค่านิยมหรือความเชื่อเหล่านั้นส่งผลให้ปฏิบัติต่อเด็กหรือสุขภาพช่องปากเด็กอย่างไร ?
- วนะของอัลลอฮ์ที่เกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของร่างกาย การกิน การเลี้ยงดูเด็ก มีว่อย่างไรบ้าง ?
- คนที่นี่ยึดถือในวนะของอัลลอฮ์ หรือความเชื่อที่เล่าต่อกันมาหรือ

คำบอกเล่าจากคนเฒ่า คนแก่ หรือจากแหล่งอื่น มากน้อยแค่ไหน อย่างไร ?

2. แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก (สัมภาษณ์ครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษา)

สัมภาษณ์หลังจากที่ผู้วิจัยได้สร้างสัมพันธภาพและความคุ้นเคยกับตัวอย่างแล้ว โดยถามข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลปัจจัยพื้นฐานของบุคคลและครอบครัว

- ระดับการศึกษา
 - อาชีพ
 - ฐานะทางเศรษฐกิจ
 - ประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องฟัน เช่น เคยปวดฟัน เคยรับรู้วิธีการรักษาเมื่อปวดฟัน
- ฯลฯ

2.2 ความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัว เช่น ผู้รับผิดชอบหลักในการตัดสินใจและดูแลกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวคือใคร ?

- การเงินของครอบครัว
- การศึกษาของครอบครัว
- งานบ้านของครอบครัว
- การดูแลสุขภาพของครอบครัว
- อื่นๆ

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเลี้ยงดูเด็กและเงื่อนไขต่างๆ ที่มีผลต่อการเลี้ยงดูที่สัมพันธ์กับกระบวนการเลี้ยงดูเด็ก 0-3 ขวบ

1) กระบวนการเลี้ยงดูเด็ก 0-3 ขวบ โดยทั่วไป

- เลี้ยงลูกอย่างไร ? (ตั้งแต่แรกคลอด – ปัจจุบัน)
- ลูกเลี้ยงง่ายหรือเลี้ยงยากหรือไม่ ? อย่างไร ?
- มีใครช่วยเลี้ยงลูกบ้าง ? อย่างไร ?
- ผู้เลี้ยงดูหลัก คือ ใคร ?
ผู้ช่วยเลี้ยงอันดับ 1 คือ ... ผู้ช่วยเลี้ยงอันดับ 2 คือ.....
- ใครที่ใช้เวลาอยู่กับเด็กมากที่สุด ? ทำอะไรให้เด็กบ้าง ?

2) การรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปากและฟันผุ

- ถ้าพูดคำว่า “สุขภาพช่องปาก” นึกถึงอะไรเป็นอันดับแรก ?

- ตามความนึกคิดของตนเอง เข้าใจ คำว่า “สุขภาพช่องปาก” ว่าอย่างไร ?
- สุขภาพช่องปากที่ดีและไม่ดีของเด็กและผู้ใหญ่เป็นอย่างไร ?
- สุขภาพช่องปากของตนเองและคนในครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง ?
- เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับสุขภาพช่องปากอย่างไรบ้าง ?

3) กระบวนการเลี้ยงดูที่สัมพันธ์กับสุขภาพช่องปากเด็ก 0 – 3 ขวบ

3.1) การให้นม อาหารเสริม และอาหารว่าง

นม / อาหารเสริม

- เลี้ยงลูกด้วยนมอะไร ? เช่น นมแม่ / นมผง / นมชั้นหวาน ?
- เหตุใดจึงเลี้ยงด้วยนมแม่ / นมผง / นมชั้นหวาน ?
- เลือกซื้อนมผง / นมชั้นหวาน อย่างไร ?
- ใครแนะนำเรื่องการให้นมบ้าง ?
- ใครเป็นคนเตรียมนมผง / นมชั้นหวาน ให้ลูก ?
- วิธีการให้นมลูกทำอย่างไร ? ให้น้อยแค่ไหน ? อย่างไร ?
- เมื่อลูกโตขึ้นเปลี่ยนแปลงการให้นมหรือไม่ ? อย่างไร ?
- หย่านมแม่ / นมผสม / นมชั้นหวาน ตอนอายุเท่าไร ? เพราะอะไร ?
- หลังหย่านมแล้วเด็กรับประทานอะไรทดแทน ?
- ให้อาหารเสริมอะไรบ้าง ? ให้ตอนไหน ? อย่างไร ?
- ได้รับความรู้เรื่องอาหารเสริมสำหรับเด็กจากไหนบ้าง ?
- ในช่วงที่หย่านมเปลี่ยนแปลงอาหารของเด็กหรือไม่ ? อย่างไร ?
- ช่วงที่ฟันขึ้นแล้วกับฟันยังไม่ขึ้น อาหารที่ให้ลูกเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร ?

ขนม

- คนในครอบครัวของท่านชอบกินของหวานอะไรบ้าง ? ส่วนใหญ่ทำเองหรือซื้อ ?
- ของหวานหรือขนมที่ซื้อเข้าบ้านบ่อยๆ มีอะไรบ้าง ?
- เด็กๆ ได้กินขนมบ่อยแค่ไหน ? วันละกี่ครั้ง ? ตอนไหนบ้าง ?
- ให้อาหารไปซื้อเองหรือซื้อมาให้ ? ลูกกินขนมประมาณวันละกี่บาท ?
- ส่วนใหญ่ลูกซื้อขนมอะไร ?
- ถ้าลูกไม่ซื้อเอง ได้ขนมจากใครบ้าง ? บ่อยแค่ไหน ?

น้ำ

- ครอบครัวท่านดื่มน้ำอะไร ?

- ให้ลูกค้มน้ำตอนไหนบ้าง ?

อาหาร

- อาหารที่ผลิตได้เองมีอะไรบ้าง ? ได้กินเองหรือเอาไว้อขายด้วย ?
- อาหารที่ต้องซื้อมีอะไรบ้าง ?
- สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนรับประทานอาหารมีอะไรบ้าง ?
เช่น มือเช้า อาหารว่างเช้า เที่ยง อาหารว่างบ่าย เย็น คำก่อนนอน
- ในการรับประทานอาหาร ครอบครัวของท่านปฏิบัติอย่างไร ?
เช่น พ่อ/แม่ รับประทานก่อน เพราะอะไร?
ลูกเล็กรับประทานก่อน เพราะอะไร?
รับประทานพร้อมกันทุกคน เพราะอะไร?
- เวลาใดที่เป็นเวลารับประทานอาหารของครอบครัว ?
- แบบแผนการรับประทานอาหารของครอบครัวท่านเป็นอย่างไร ?
เช่น ตักข้าวให้หัวหน้าครอบครัวก่อน / วางหม้อข้าวไว้ให้ตัวเองใครตักก่อนก็ได้ ฯลฯ
- การให้อาหารเด็กเล็กทำอะไร ? เช่น ป้อนเด็กเล็กก่อนแล้วผู้ใหญ่ค่อยรับประทานหรือตักให้เด็กเล็กทานเอง ฯลฯ และเหตุใดจึงทำเช่นนั้น ?
- การตักกับข้าวเป็นอย่างไร ? เช่น ผู้ใหญ่ตักให้เด็ก เด็กต้องการเท่าไรตักได้ตามใจชอบ
- กับข้าวที่ทำรับประทานบ่อยๆ ได้แก่อะไรบ้าง ?
- กับข้าวอะไรที่ลูกชอบกิน และทำให้กินบ่อยๆ ?
- มีกับข้าวอะไรบ้างที่ต้องปรุงรสด้วยน้ำตาล ?
- คนในครอบครัวชอบอาหารรสชาติอย่างไร ?
- ครอบครัวท่านใช้น้ำตาลอะไร ? ซื้อมาครั้งละเท่าไร? กินได้กี่วัน ?
- ผัก ผลไม้ที่ลูกชอบ / ไม่ชอบ มีอะไรบ้าง ? ทานบ่อยแค่ไหน ?

3.2) การดูแลสุขภาพช่องปาก ได้แก่ การตรวจช่องปากเด็ก การทำความสะอาดช่องปาก การปฏิบัติเมื่อเด็กมีฟันผุ และการพาเด็กไปรับบริการทันตกรรม

- สังเกตอย่างไรว่าฟันลูกใกล้ขึ้นแล้ว ?
- ฟันซี่แรกของลูกขึ้นเมื่ออายุเท่าไร? ฟันซี่ไหนขึ้นก่อน ?
- คิดว่าฟันลูกงอกเร็วหรือช้ากว่าเด็กคนอื่นๆ ?

- ฟันของลูกเป็นอย่างไรบ้าง ? ตอนนี้อยู่มีฟันกี่ซี่ ? ฟันน้ำนมลูก
ขึ้นครบทุกซี่แล้วยัง ?
- เมื่อไหร่ที่ควรเริ่มดูแลฟันให้ลูก ได้ทำตามนั้นหรือไม่ / เพราะอะไร ?
ทำอย่างไร ?
- ให้ลูกใช้ยาสีฟันหรือไม่ ? ทำไม ? เริ่มให้ใช้ยาสีฟันเมื่อไหร่ ?
- คิดว่ายาสีฟันสำหรับเด็กโดยเฉพาะจำเป็นหรือไม่ ? เพราะอะไร ?
- ใครเป็นคนซื้อยาสีฟันเข้าบ้าน ? เลือกอย่างไร ? เลือกยาสีฟันให้ลูก
อย่างไร ?
- เมื่อไหร่ที่คิดว่าเด็กควรใช้ยาสีฟันร่วมกับผู้ใหญ่ได้ ?
- คิดว่าแปรงสีฟัน-ยาสีฟันเด็กที่มีขายในหมู่บ้านเป็นอย่างไรบ้าง ?
หาซื้อลำบากหรือไม่ ? อย่างไร ?
- ช่วงที่ลูกยังแปรงฟันเองไม่ได้ มีคนดูแลให้หรือไม่ ? เพราะอะไร ? /
ใครเป็นคนดูแลให้ ?
- เมื่อไหร่ที่คิดว่าลูกแปรงฟันเองได้แล้ว ? สังเกตจากอะไร ?
- ลูกมีแปรงสีฟันสีฟันเป็นของตัวเองอันแรกเมื่อไหร่ ? ซื้อให้หรือได้มา
จากไหน ? ลูกใช้แปรงสีฟันอันนั้นได้นานแค่ไหน ? เพราะอะไร ?
- ลูกแปรงฟันสะอาดหรือไม่ ? บริเวณไหนบ้างที่ลูกแปรงไม่สะอาด ?
- ลูกแปรงฟันแล้วมีเลือดออกบ้างหรือไม่ ? คิดว่าเป็นเพราะอะไร ?
- รู้จักฟันผุหรือไม่ ?
- ฟันผุในผู้ใหญ่เป็นอย่างไร ? เหมือนกับฟันผุของเด็กหรือไม่ ? อย่างไร ?
- เห็นฟันลูกเริ่มผุ / หรือผุบ้างแล้วยัง ? ซี่ไหนที่เริ่มผุก่อน ?
- คิดว่าฟันลูกผุเพราะอะไร ?
- ฟันลูกผุเพิ่มขึ้นหรือไม่ ? อย่างไร ? ทำอย่างไรกับฟันผุของลูกบ้าง ? เพราะ
อะไร ?
- ลูกเคยร้องแงเพราะปวดฟันบ้างหรือไม่ ?
- ตอนที่ลูกฟันผุแล้วกับฟันยังไม่ผุ มีอะไรที่แตกต่างกันบ้าง ? เช่น ลูกทาน
ข้าวได้มากขึ้นหรือน้อยลง ? ลูกงอแงมากขึ้นหรือไม่ ? ลูกเคี้ยวอาหารได้
ทุกอย่างหรือไม่ ? อาหารที่ลูกเลือกกินเปลี่ยนไปหรือไม่ ?
- คิดว่าฟันผุป้องกันได้หรือไม่ ? วิธีไหนที่ป้องกันฟันผุได้บ้าง ?
- คิดว่าฟันผุของลูกยังป้องกันไม่ให้ผุได้อีกหรือไม่ ? เพราะอะไร ? วิธีไหน
ที่เลือกป้องกันฟันผุให้ลูก ?

- คนในครอบครัว ใครที่สนใจเอาใจใส่เรื่องฟันของลูกมากที่สุด ? อะไรบ้างที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นอย่างนั้น ?
 - เคยพาถูกไปหาหมอฟันบ้างหรือไม่ ? เพราะอะไร ?
- 4.) เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อกระบวนการเลี้ยงดูที่สัมพันธ์กับสุขภาพช่องปากเด็ก 0-3 ขวบ
- 4.1) สถานภาพและบทบาททางสังคม
- สถานภาพของสมาชิกในครอบครัวสัมพันธ์กันอย่างไร ? และสัมพันธ์กับเด็ก 0-3 ขวบ อย่างไร ? (เช่น เป็น พ่อ แม่ ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง ฯลฯ)
 - สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนมีตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนหรือไม่ ? อย่างไร ?
- 4.2) วิถีชีวิต
- กิจกรรมในชีวิตประจำวันและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนในครอบครัวเป็นอย่างไร ?
 - นิัยหรือสุขนิัยเกี่ยวกับสุขภาพช่องปากของตนเองและของเด็กเป็นอย่างไร ? เช่น ในภาวะปกติดูแลสุขภาพช่องปากอย่างไร ? เมื่อปวดฟัน / เหงือกทำอย่างไร ?
 - ค่านิยมและความเชื่อ
 - ค่านิยม*
 - สุขภาพช่องปากเด็กที่ดีของเด็กและผู้ใหญ่เป็นอย่างไร ?
 - ค่านิยมเกี่ยวกับฟันลูกเป็นอย่างไร ?
 - ค่านิยมเกี่ยวกับอาหารเด็กเป็นอย่างไร ?
 - ค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กมีอะไรบ้าง ?
 - ความเชื่อ*
 - ความเชื่อเกี่ยวกับฟันน้ำนมมีอะไรบ้าง ?
 - ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารเด็กมีอะไรบ้าง ?
 - มีการทำตามความเชื่อนั้นอย่างไรบ้าง ?
- 4.3) ปัจจัยเชิงโครงสร้าง
- 1) ระบบบริการสาธารณสุข
- เคยไปทำฟันที่โรงพยาบาลหรือสถานอนามัยบ้างหรือไม่ ? ไปทำอะไร ?

- ระบบบริการทันตกรรมของโรงพยาบาล / สถานีอนามัย เป็นอย่างไรบ้าง ?
 - ฝากครรภ์ที่ไหน ? เพราะอะไร ?
 - ตอนฝากครรภ์ได้รับคำแนะนำเรื่องอะไรบ้าง ?
 - มีหน่วยบริการทำฟันมาบริการบ่อยแค่ไหน ? อย่างไร ?
 - ที่โรงเรียนมีหน่วยทันตกรรมไปบริการเด็กหรือไม่ ?
- 2) โครงการสาธารณสุขที่เข้าไปในพื้นที่
- ในชุมชนนี้มีโครงการสาธารณสุขอะไรบ้าง ? ได้เข้าร่วมโครงการไหนบ้าง ? เพราะอะไร ?
 - รู้สึกอย่างไรกับโครงการเหล่านั้น ? เพราะอะไร ?
- 3) บทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาทำอะไรในชุมชนบ้าง ?
 - เคยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง ? เห็นด้วยกับคำแนะนำเหล่านั้นหรือไม่ ? เพราะอะไร ?
- 4) ลักษณะการเป็นพื้นที่ทางการเมือง
- โครงการต่างๆครอบคลุมทั้งในชุมชนไทยพุทธและมุสลิมหรือไม่? อย่างไร ?
 - มีการเรียกร้องความเป็นธรรมในเรื่องต่างๆบ้างหรือไม่ ? อย่างไร? อย่างไร ?
 - มีอิทธิพลต่างๆในชุมชนบ้างหรือไม่ อย่างไร ?

แนวการสังเกต

1. แนวการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1.1 ลักษณะทางกายภาพ

- สำรวจสภาพชุมชน สถานที่ตั้ง ขอบเขต การคมนาคม
- แผนผังการตั้งบ้านเรือน สถานที่สาธารณะ เช่น วัด มัสยิด โรงเรียน

1.2 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

- ระบบการปกครอง
- เครือข่ายสังคม เช่น กลุ่มเครือญาติ เพื่อนพ้องที่ไปมาหาสู่กัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- การประกอบอาชีพ
- ความสัมพันธ์ภายในชุมชน เช่น คนในชุมชนอยู่กันอย่างใด ?
- วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

2. แนวการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

2.1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวที่ผู้วิจัยไปพักค้างคืนด้วย

2.2 แบบแผนความสัมพันธ์ในครอบครัว

2.3 แบบแผนการรับประทานอาหาร

2.4 แบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก 0-3 ขวบ

- การอบรมเลี้ยงดูทั่วไป
- การให้อาหาร นม อาหารเสริม ขนมอบเคี้ยว ฯลฯ
- พฤติกรรมการกินของเด็ก
- พฤติกรรมการกล่อมนอน
- การดูแลสุขภาพช่องปาก เช่น การตรวจสุขภาพช่องปาก การทำความสะอาดฟัน การปฏิบัติเมื่อเด็กมีฟันผุ และการพาเด็กไปรับบริการทันตกรรม

2.5 อิทธิพลของเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมต่อกระบวนการเลี้ยงดูเด็ก 0-3 ขวบ ที่

สัมพันธ์กับสุขภาพช่องปาก เช่น

- วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับอาชีพและเวลาที่มีให้กับลูก
- การปฏิบัติตามค่านิยม ความเชื่อ

- อิทธิพลของศาสนา
- อิทธิพลของคนในครอบครัว คนนอกครอบครัว ; เพื่อนบ้าน ผู้นำในชุมชน
- อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ร้านค้า โรงเรียน วัด มัสยิด สถานีอนามัย